

VAZOV AND EMINESCU - SYMBOLS OF ETERNAL SPIRITUALITY AND NATIONAL CONSCIOUSNESS ⁷⁰

Silvia Angelova, PhD

Department of Technical and Natural Sciences, Silistra Branch,

“Angel Kanchev” Univesity of Ruse

Phone: 086-821 521

E-mail: sangelova@uni-ruse.bg

Abstract: *The paper reviews part of the work of the pillars of the Bugarian and Romanian national culture – the Patriarch Ivan Vazov and the evening star Mihai Eminescu as symbols of timeless spirituality and national consciousness. With the breadth of his creativity, with his works from the high national classics in almost all literary genres - poetry (from epic to sonnet), short stories, novellas, novels, travelogues, dramas, children's poetry and prose, Vazov remains an unattainable author. He was the only one of his contemporaries to show an interest in Romanian poetry, and some of his motifs were influenced by it. Eminescu is a poet, prose writer and journalist, considered by Romanian readers and literary critics to be the most important poetic voice in Romanian literature and defined by world critics as the "quintessence of the Romanian spirit". Their deeds create entire eras. Recognized classics, both authors made a significant contribution to the development of the language of their peoples.*

Keywords: *poetry, culture, national consciousness, symbols, homage.*

„Липсата на духовност прави човека беден“

Андрей Пантев

ВЪВЕДЕНИЕ

Духовността е философско понятие. Тя е интелектуалната и емоционалната дейност и духовна същност на човека. На румънски думата “духовност” (“spiritualitate”) е обяснена като: «това, което характеризира човешки колектив от гледна точка на духовния му живот, на спецификата на неговата култура»⁷¹. Национален поет е поет, който представлява идентичността, вярванията и принципите на определена национална култура.

Иван Минчов Вазов (1850-1921) е български поет, писател и драматург, наричан често „Патриарх на българската литература“ или пък «първопреходец» на новата българска литература. Творчеството на Вазов е отражение на две исторически епохи – Възраждането и следосвободенска България. За Вазов Иван Матев пише: «...неговото дело съгражда цяла епоха. Името му е сублимен национален символ...». Иван Вазов е академик на Българската академия на науките и министър на народното просвещение от 7 септември 1897 г. до 30 януари 1899 г. от Народната партия.

Михай Еминеску (1850-1889), роден като Михаил Еминович, е румънски поет, писател и журналист. Считан е за най-големият писател романтик в румънската литература, признат за класик. Наричан «вечерника» на румънската поезия, а в европейската поезия е известен като последният романтик. Произведенията му имат значителен принос за развитието на румънския език. Посмъртно е избран за член на Румънската академия на науките.

ИЗЛОЖЕНИЕ

В повечето случаи когато Вазов е сравняван с румънски автор става въпрос за Василе Александри - поет, драматург, фолклорист, политик, министър, дипломат, член-основател на Румънската академия, създател на румънския театър и драматична литература в Румъния,

⁷⁰ Докладът е представен на заседание на секция „Филология“ на 62-та международна научна конференция „Нови индустрии, дигитална икономика, общество – проекции на бъдещето – VI“, проведена във Филиал – Силистра на Русенски университет „А. Кънчев“, на 27 октомври 2023 с оригинално заглавие на български език: **ВАЗОВ И ЕМИНЕСКУ – СИМВОЛИ НА БЕЗВРЕМЕННА ДУХОВНОСТ И НАЦИОНАЛНО СЪЗНАНИЕ**

⁷¹ <https://www.dex.ro/spiritualitate>

изключителна личност на Молдова и след това на Румъния през целия 19 век. Двата са сравнявани по «теми, мотиви, образи, отражение на историческата действителност, като певец на природата на своята родина, на нейните възжелания и на борбата за тяхното осъществяване ...»⁷².

Но аз смятам, че има общи положения и в житейския, и в творческия път на Вазов и Еминеску, като национални поети на своите държави. В настоящия труд ще демонстрирам малка част от тях.

Иван Вазов създава огромно количество произведения, по-голямата част от които посветени на България. За краткото време, в което е живял (бил е творчески активен само в периода 1886-1888), Михай Еминеску е притежавал поразителна творческа енергия. Създал е стихотворения, поеми, разкази и новели, един роман, няколко пиеси, стотици журналистически и критически статии.

Темите у Вазовата поезия са природата майка, човекът и природата, в лириката си е вилел идеята за родното, олицетворяващи цялото величие на родината, на България. Престоят на младия Вазов в Браила, Румъния и срещата му с хъшовете го насочват към патриотично-граждански теми, на които остава верен цял живот. Водещи теми в поезията на Еминеску са любовта, родината и природата. Румъноведът Огнян Стамболиев пише: «Както поезията, така и прозата на Михай Еминеску обхваща широк диапазон от философски, социални, исторически и психологически въпроси, които поетът поставя и решава в духа на романтичните традиции от 19 в.»⁷³.

За първи път творчеството на Еминеску е преведено на български език още през 1894 г. от поета Димитър Попов, като е превел части от стихотворението “Сънливите птички” (Somnoroase păsărele). По-долу представям превод на това стихотворение, но от Нико Стоянов, който превежда заглавието му като «Дремят птиците»:

Pe la cuiburi se adună, Se ascund în rămurile - Noapte bună! Doar izvoarele suspină, Pe când codrul negru tace; Dorm și florile-n grădină - Dormi în pace! Trece lebăda pe ape Între trestii să se culce - Fie-ți îngerii aproape, Somnul dulce! Peste-a nopții feerie Se ridică mândra lună, Totu-i vis și armonie - Noapte bună!	Дремят птиците в гнездата, чер, елакът сън започва, в звезден въздух спи земята... Лека нощ вам! Тихият и топъл вятър пипна ручеят за кратко, спят в градинката цветята... Спете сладко! В яза лунен и бездънен дреме лебед белоснежен, ангелче прелита сънно - безметежно... Само месецът самичък горе блика лъчерого... Блян, хармония е всичко! - Сбогом! Сбогом!
--	--

По отношение на книжовния език на нашата родина е безспорно, че ролята на Иван Вазов в изграждането му е безценна. Той е „екзархист“ по природа, доближава се най-вече до църковно-училищните среди, които мислят, че преди да прави въстание, българският народ се нуждае от просвета. За него свободата първом иска Екзарх, а после Караджата.

⁷² Бояджиев, П. Иван Вазов и Николае Скуртеску в сп. Проглас. Велико Търново. 1994.

⁷³ Стамболиев, Огнян. <https://friendshipbridge.eu/bg/2017/07/25/eminescu-european-literature-bg/>

Произведенията на Еминеску също имат значителен принос за развитието на румънския език. Румънският поет е белязан от силата и магията на словото. Михай Еминеску е първият, който превръща румънския език в истински предмет на изкуството в условията, в които румънската поезия е едва в началото си. Ерудиран чрез сложността на натрупаните знания (изучава философия, право, медицина, интересува се от икономика, социология и други дисциплини), той постига истински успех в кариерата си на журналист, публикуват се негови статии с литературна, социална и политическа критика във вестниците «Timpul» и «Curierul de Iasi». Цялата му дейност като журналист е посветена на правото на национално съществуване на румънския народ, подкрепяйки в статиите си каузата на румънците от Трансилвания и Буковина.

Пирин Бояджиев пише: «В Букурещ Вазов се налага като голям, даровит български поет, като певец на българските исторически съдбини, за да продължи в родината си вдъхновения си творчески път на предопределен народен поет». Също той казва, че «Еминеску е многолик, не се побира в рамките на един тип поети ... невероятен израз на румънската душевност». „Достоен, недостижим, велик. Силен, ярък и непреклонен, Иван Вазов безспорно е истински гений на българската литература, колосът, символизиращ родното, олицетворяващ цялото величие на България. Заслужил с цената на много труд прозвището Патриарх на българската литература, Вазов се превръща в духовен баща на нацията, във водач на всички българи“⁷⁴

Написаното от тях е богато и многолико. И двамата пишат за природата. За Вазов природата е най-съвършеното божие творение, по-съвършено и от човека. Признава, че в нейния свят се чувства „свободен като птица“, трогнат от величието ѝ, може да ѝ се наслаждава, да я обича, да я боготвори. Но тя е и любов към родината, част от националното му чувство („Де е България“). Вазовата природа е и в неговите пътеписи „Великата рилска пустиня“, „В недрата на Родопите“ и др., както и в лирическите му стихосбирки „Поля и гори“, „Юлска китка“ и не само. Върхове, долини, реки, планински езера със своите неповторими хубости будят възхищението на Вазов и пълнят душата му с благодарност към творческите сили на природата. Природните поеми на Вазов са напоени с аромата на рози, люляци, босилек, синчец и др.

Както при всички велики поети романтици, любовта и природата са постоянни в творчеството на Еминеску. Природата на Еминеску е очарователно пространство, пресечено от диамантени искри и музикални внушения. Тя е физическата основа за всички жестове на поета, от медитативно-философското отношение до еротичното. Обрисуването ѝ се основава на две съществени измерения: едното земно, другото космическо, през повечето време се комбинират. Любовта е аспект на митична чистота, хармония, възстановена в духа. Еминеску е възторжен, дори френетичен певец на земната природа във вечната смяна на сезоните. Това е природа с точни геоложки и флорални очертания, дива и същевременно позната, митична чрез своите райски и пищни аспекти, човешка, топла, съкровена, закриляща – чрез душевните си компоненти.

Еминеску е и поет на космическото пространство, представено или в големи проекции на генезиса или на всеобщото изчезване (Писмо I, Молитва на дакиец, Лучафърул), или чрез множество космически елементи (звезди, слънце, луна, небе), които впечатляват сякаш цялата творба.

Знаем, че Вазов има своя румънски период в живота и творчеството си. Изпратен от баща си там, за да стане търговец, чиракувайки при своя чичо в Олтеница. Но творецът остава верен на призиването си – научава румънски език, запознава се с румънската поезия и пише стихове в патриотично-просветителски дух, които печата в някои от тогавашните печатни издания: в-к „Отечество“, в-к „Свобода“, списание „Читалище“ и др. В Браила живее 2 – 3 месеца сред хъшовете в кръчмата на Нено Тодоров – Странджата. Животът там и срещите му с Ботев пораждат в него патриотът и гражданинът.

⁷⁴ Маджарова, Хр. Иван Вазов – кратка биография и творчество. В: [Иван Вазов - кратка биография и творчество - Spisanie.to](http://IvanVazov-kраткабиографияитворчество-Spisanie.to)

Любовта към родината е съкровено чувство у Михай Еминеску. Той разкрива любовта си към родината, народа, чийто син е, проявявал е дълбок патриотизъм към родината. Когато е в чужбина, той е копнеел с цялата си сърдечна топлина да види отново родината си, родните си места, с които го свързват спомените от детството и младостта. Изразява тези чувства в стихотворението „La Bucovina“ („В Буковина“). Веселата буковинска градина, където е прекарал част от основното и средното си училище, оставя най-дълбоко впечатление у него. Напускайки родината си, той ѝ изпраща тези прощални думи от прага на страната:

„N-oi uita vreodată, dulce Bucovină,/Geniu-ți tău romantic, munții în lumină, văile de flori,/Râuri resăltânde printre stâncenalte,/Apele lucide-n dalbe diamante/Peste câmp în zori.“	„Никога не забравяй, мила Буковино,/Твоя романтичен гений, осветените планини, долините с цветята,/Реките, бликащи през високите скали,/Бистрите води в искрящи диаманти/През полето на зазоряване.“
--	--

Песимизмът, характерен толкова много за душевното състояние на Еминеску, се губи. Той е носител на пламенен национализъм в много от своите стихотворения. В стихотворението „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie?“ („Какво да ти пожела, Румънийо?“), огорчен от напомнянето за униженията и бедите, които е понесъл румънският народ от враговете, които са го измъчвали, изсмуквали и изтощавали векове наред, поетът желае на славната си страна:

„Vis de răzbunare, negru ca mormântul,/Spada sa de sânge dușman fumegând./Visul tău de glorie falnic triumfând,/Spună lumii large steaguri tricolore,/Spună ce-i poporul mare, românesc.../Scumpă Românie, asta ți-o doresc“.	„Мечта за отмъщение, черна като гроба,/ Мечът му от вражеска кръв дими./ Твоята мечта за слава извисяващо се триумфирал/ Кажи на големия свят, трицветно знаме,/ Кажи какъв е великият румънски народ.../ Скъпа Румъния, това за теб желая“.
---	--

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Посланията за родния език, нравите, природата, историята доминиращи в творчеството на националните поети на България и Румъния се превръщат в емблема на тяхната визия за света, в непреходни ценности за всички нас. Оставили ни огромното си творческо богатство, увековечаващо възделенията на нашите предци и красотите на нашата природа, с всепризнатия си творчески талант Вазов и Еминеску заслужено заемат челното място сред всички останали значими българи и румънци, допринесли за утвърждаването, съхранението и развитието на нациите ни, Те са изразители на мислите, болките, желанията, неудовлетворението по време на живияната от тях историческа епоха.

За нас, българския и румънския народ, Вазов и Еминеску означават наука и знание, култура, цивилизация и прогрес.

REFERENCES

Andreychin, L. (1986). Throughout the history of our language construction. Sofia: Narodna prosveta press (**Оригинално заглавие:** Андрейчин, Л., 1986. Из историята на нашето езиково стрителство. София: Издателство „Народна просвета“.)

Boiadjev, P. Ivan Vazov and Nicolae Scurtescu. In revista Proglas (1994) Volume 8. Nr. 3. Article 7. Veliko Tarnovo (**Оригинално заглавие:** Бояджиєв, П. Иван Вазов и Николає Скуртеску. В сп. Проглас (1994) Том 8. Брой 3. Статия 7)

Bulgăr, Gh. (1971). Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare, Ed. Minerva.

Cioaba, C. (2013) Marturii despre Eminescu. Povestea unei vieti spusă de contemporani, Ed. Humanitas <https://humanitas.ro/assets/media/marturii-despre-eminescu.pdf>

Cretia, P. (2015). Testamentul unui eminescolog. Ed. Muzeul literaturii romane.

Noica, C. (2022). Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești, Ed. Humanitas.

Velichi, N. Poeziile și proza lui Eminescu în limba bulgară în «Convorbiri literare», LXXII (1939), nr. 6-9, p. 1133 - 1142 https://macedonia.kroraina.com/rs/rs12_15.pdf